

System kontroli rynku wyrobów i prawne środki jego ochrony

Mariusz Czyżak

Streszczenie: Artykuł poświęcony jest zagadnieniom związanym z kontrolą rynku wyrobów na gruncie polskiego systemu prawnego. Przedstawiono w nim definicję wyrobu oraz kategorie wymagań, które spełniać powinny wyroby wprowadzane do obrotu lub oddawane do użytku, a także prawnokarne i karnoadministracyjne instrumenty ochrony zasad funkcjonowania systemu oceny zgodności w Polsce. W opracowaniu dokonano prezentacji obowiązujących rozwiązań legislacyjnych (dotyczących w szczególności rynku telekomunikacyjnych urządzeń końcowych i urządzeń radiowych), których celem jest wyeliminowanie zagrożeń stwarzanych przez wyroby, likwidacja barier technicznych występujących w handlu oraz rozwój międzynarodowego obrotu towarowego.

Słowa kluczowe: system oceny zgodności, kontrola rynku wyrobów, telekomunikacja, prawo karne

1. WPROWADZENIE

Jednym z najistotniejszych elementów systemu prawa unijnego jest dążenie do ujednolicenia przepisów prawnych krajów Unii Europejskiej. Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. o systemie oceny zgodności [8] (dalej: u.s.o.z.) dokonała implementacji na grunt polskiego systemu prawnego szeregu dyrektyw dotyczących harmonizacji ustawodawstwa Państw Członkowskich Unii Europejskiej, w szczególności:

- dyrektywy 89/336/EWG z dnia 3 maja 1989 r. w sprawie zbliżenia ustawodawstw Państw Członkowskich odnoszących się do kompatybilności elektromagnetycznej [1];
- dyrektywy 98/37/WE z dnia 22 czerwca 1998 r. w sprawie zbliżenia ustawodawstw Państw Członkowskich odnoszących się do maszyn [2];
- dyrektywy 1999/5/WE z dnia 9 marca 1999 r. w sprawie urządzeń radiowych i końcowych urządzeń telekomunikacyjnych oraz wzajemnego uznawania ich zgodności [3];
- dyrektywy 2004/22/WE z dnia 31 marca 2004 r. w sprawie przyrządów pomiarowych [4].

Celem ww. ustawy jest: wyeliminowanie zagrożeń stwarzanych przez wyroby dla życia lub zdrowia użytkowników, konsumentów i mienia oraz zagrożeń dla środowiska wynikających z ich wykorzystywania, likwidacja barier technicznych w handlu i ułatwianie międzynarodowego obrotu towarowego, a także stworzenie warunków umożliwiających dokonywanie rzetelnej oceny wyrobów i procesów ich wytwarzania przez kompetentne i niezależne podmioty (art. 2 u.s.o.z.).

2. SYSTEM KONTROLI RYNKU WYROBÓW

Pod pojęciem wyrobu należy rozumieć rzecz, niezależnie od stopnia jej przetworzenia, która przeznaczona jest do wprowadzenia do obrotu lub oddania do użytku, z wyłączeniem artykułów rolno-spożywczych oraz środków żywienia zwierząt (art. 5 pkt 1 u.s.o.z.). Wyroby tego rodzaju powinny spełniać ustalone wymagania, które mają charakter wymagań określanych jako zasadnicze, inne oraz szczegółowe. Za wymagania zasadnicze uznano wymagania w zakresie cech wyrobu, jego projektowania lub wytwarzania, określone w dyrektywach nowego podejścia, tj. dyrektywach wydanych zgodnie z zasadami zawartymi w uchwale Rady Unii Europejskiej z dnia 7 maja 1985 r., w sprawie nowego podejścia do harmonizacji technicznej oraz normalizacji. Wymagania inne to wymagania zawarte w dyrektywach nowego podejścia niebędące zasadniczymi. Do wymagań szczegółowych należą z kolei takie wymagania, które wyrób powinien spełniać, a które określone są w aktach prawnych Wspólnot Europejskich innych niż wspomniane powyżej dyrektywy (art. 5 pkt 16, 17 i 24 u.s.o.z.).

Ustawa o systemie oceny zgodności wymaga (art. 6 ust. 1 i 2 u.s.o.z.), aby wyroby wprowadzane do obrotu lub oddawane do użytku podlegały obowiązkowej ocenie zgodności z jedną z trzech kategorii wymagań:

- zasadniczymi wymaganiami określonymi w rozporządzeniach wydanych przez ministrów właściwych ze względu na przedmiot oceny zgodności, określających zasadnicze wymagania dla wyrobów podlegających ocenie zgodności oraz procedury oceny zgodności, z uwzględnieniem rodzajów wyrobów oraz stopnia stwarzanych przez nie zagrożeń (np. rozporządzeniu Ministra Gospodarki z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie zasadniczych wymagań dla przyrządów pomiarowych [14], rozporządzeniu Ministra Gospodarki z dnia 21 sierpnia 2007 r. w sprawie zasadniczych wymagań dla sprzętu elektrycznego [15], itp.), a także inne wymagania zawarte w dyrektywach nowego podejścia;
- szczegółowymi wymaganiami określonymi w rozporządzeniach wydanych przez ministrów właściwych ze względu na przedmiot oceny zgodności, określających szczegółowe wymagania dla wyrobów, które mogą stwarzać zagrożenie albo służyć ochronie lub ratowaniu życia, zdrowia, mienia lub środowiska, biorąc pod uwagę rodzaje wyrobów oraz stopień stwarzanych przez nie zagrożeń, a także inne wymagania zawarte w innych aktach prawnych Wspólnoty Europejskiej niż dyrektywy nowego podejścia;

- zasadniczymi lub szczegółowymi wymaganiami określonymi w odrębnych ustawach, np. w ustawie z dnia 13 kwietnia 2007 r. o kompatybilności elektromagnetycznej [11] (dalej: u.k.e.).

Wskazany w ustawie o systemie oceny zgodności, system kontroli rynku wyrobów tworzą takie organy wyspecjalizowane, jak: wojewódzcy inspektorzy Inspekcji Handlowej; inspektorzy pracy; Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej; organy Inspekcji Ochrony Środowiska; Prezes Urzędu Transportu Kolejowego; organy nadzoru budowlanego; Prezes Wyższego Urzędu Górniczego; dyrektorzy urzędów morskich; oraz wojewódzcy inspektorzy transportu drogowego; które prowadzą kontrolę spełniania przez wyroby wymagań zasadniczych lub innego rodzaju, a także Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (dalej: Prezes UOKiK), który jest również organem monitorującym funkcjonowanie systemu kontroli rynku wyrobów. Z organami wyspecjalizowanymi są zobowiązani współdziałać, z zachowaniem należytej staranności: producenci, importerzy i dystrybutorzy wyrobów podlegających ocenie zgodności, ich przedstawiciele, a także notyfikowane jednostki certyfikujące i kontrolujące oraz notyfikowane laboratoria (art. 40a u.s.o.z.).

3. PRAWNOKARNE ŚRODKI OCHRONY RYNKU WYROBÓW NA GRUNCIE USTAWY O SYSTEMIE OCENY ZGODNOŚCI

W myśl postanowień przepisów art. 45-47b u.s.o.z., penalizacji na gruncie ustawy o systemie oceny zgodności podlega pięć typów czynów zabronionych:

- wprowadzanie do obrotu lub oddanie do użytku wyrobu niezgodnego z zasadniczymi wymaganiami;
- umieszczanie oznakowania zgodności na wyrobie, który nie spełnia zasadniczych wymagań albo dla którego producent lub jego upoważniony przedstawiciel nie wystawił deklaracji zgodności;
- umieszczanie na wyrobie znaku podobnego do oznakowania zgodności, mogącego wprowadzić w błąd użytkownika, konsumenta lub dystrybutora tego wyrobu;
- wprowadzanie do obrotu lub oddanie do użytku wyrobu podlegającego oznakowaniu zgodności a takiego oznakowania nieposiadającego;
- umieszczanie oznakowania zgodności na wyrobie, który nie podlega temu oznakowaniu lub wprowadzanie takiego wyrobu do obrotu.

Wyodrębnić można wśród nich dwie kategorie przestępstw. Pierwsza związana jest z nielegalnym wprowadzaniem wyrobów do obrotu lub oddaniem ich do użytku, do drugiej zaś należą te, które polegają na sprzecznym z prawem umieszczaniu oznakowania zgodności lub oznakowania podobnego do oznakowania zgodności na wyrobach. Przedmiotem ochrony prawnokarnej w ich przypadku są zdrowie i życie, a także mienie i bezpieczeństwo (w szerokim tego słowa znaczeniu) użytkowników wyrobów podlegających kontroli, środowisko naturalne a w przypadku urządzeń radiowych również efektywne wykorzystanie

częstotliwości radiowych i zasobów orbitalnych oraz kompatybilność elektromagnetyczna.

W świetle interpretacji Komisji Europejskiej, wyrażenia „wprowadzanie do obrotu” i wprowadzanie do użytku”, należy rozumieć odpowiednio jako - wstępne czynności udostępniania po raz pierwszy produktu na rynku wspólnotowym z zamiarem dystrybucji na tym rynku oraz pierwsze użycie na terenie Wspólnoty Europejskiej bezpośrednio przez konsumenta[19].

Odpowiedzialności za wskazane wyżej czyny przestępne podlegać będzie zatem, z racji na prawnokarny charakter przepisów art. 45-47b u.s.o.z., producent, jego upoważniony przedstawiciel lub importer, będący osobą fizyczną.

W pierwotnym brzmieniu ustawy o systemie oceny zgodności, w myśl postanowień przepisu art. 48 u.s.o.z., jakkolwiek dyspozycje ww. przepisów umieszczone zostały przez ustawodawcę w rozdziale 7 tej ustawy zatytułowanym „Odpowiedzialność karna”, orzekanie w sprawach o wspomniane powyżej czyny następować miało na podstawie przepisów ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. - Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia [7]. Powodowało to wątpliwości dotyczące charakteru, karnego czy wykroczeniowego, tej odpowiedzialności, rodząc pytanie o wysokość sankcji za nie grożącej (grzywny prawnokarnej czy wykroczeniowej). Zdaniem niektórych przedstawicieli doktryny, stanowiły one z woli ustawodawcy wykroczenia. Po pierwsze, z uwagi na obowiązek orzekania w sprawach o te czyny na podstawie przepisów Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia. Po drugie, ze względu na wynikający z zasady *lex posterior derogat legi priori*, fakt nowelizacji ustawą o systemie oceny zgodności, reguły wyrażonej w przepisie art. 1 § 1 ustawy z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń [5] (dalej: K.w.), którego konsekwencją miało być uznanie, że wykroczeniem jest nie tylko czyn zagrożony karą grzywny do 5.000 zł, ale również wyższą, o ile ustawodawca taki czyn wyraźnie za wykroczenie uznaje [20].

Czyny te podlegają zatem regulacjom wynikającym z Kodeksu karnego, zgodnie z którym grzywny wymierzone są w tzw. systemie stawek dziennych. Istota systemu stawek dziennych polega na orzekaniu grzywny w dwóch etapach: pierwszym, kiedy określa się liczbę stawek dziennych oraz drugim, kiedy określa się wysokość jednej stawki dziennej. Zgodnie z postanowieniami przepisu art. 33 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny [6], najniższa liczba stawek wynosi 10, a najwyższa 360, przy czym stawka dzienna nie może być niższa od 10 złotych i wyższa od 2.000 złotych. Dla ustalenia wysokości grzywny decydujące znaczenia mają dochody sprawcy [18].

4. OCHRONA RYNKU URZĄDZEŃ RADIOWYCH I TELEKOMUNIKACYJNYCH URZĄDZEŃ KOŃCOWYCH

Szczególne znaczenie przypisał ustawodawca na gruncie przepisów powszechnie obowiązującego prawa ochronie zasad wprowadzania do obrotu i oddawania do użytkowania urządzeń radiowych oraz

telekomunikacyjnych urządzeń końcowych, zarówno ze względu na skalę ich wykorzystywania we współczesnej dobie, jak ewentualną szkodliwość towarzyszącą ich używaniu dla zdrowia i życia ludzkiego oraz środowiska naturalnego.

Ustawa z dnia 16 lipca 2004 r. - Prawo telekomunikacyjne (dalej: P.t.) [9] podaje definicję legalną urządzenia radiowego, określając, że jest nim „urządzenie telekomunikacyjne umożliwiające komunikowanie się przy pomocy emisji lub odbioru fal radiowych” (art. 2 pkt 45 P.t.), oraz telekomunikacyjnego urządzenia końcowego, za które uznaje urządzenie telekomunikacyjne, czyli urządzenie elektryczne lub elektroniczne przeznaczone do zapewnienia telekomunikacji, przeznaczone do podłączenia bezpośrednio lub pośrednio do zakończeń sieci, tj. fizycznego punktu, w którym abonent otrzymuje dostęp do publicznej sieci telekomunikacyjnej (art. 2 pkt 43 i 52 P.t.).

Zgodnie z postanowieniami przepisu art. 63 § 3 K.w., „Kto wprowadza do obrotu urządzenia radiowe i telekomunikacyjne urządzenia końcowe podlegające obowiązkowej ocenie zgodności z zasadniczymi wymaganiami, nieposiadające wymaganego znaku zgodności, podlega karze grzywny.”. Przez wprowadzenie do obrotu należy rozumieć natomiast, z punktu widzenia odpowiedzialności za przedmiotowe wykroczenie, czynności prawne o różnorodnej podstawie prawnej, np. umowę sprzedaży, dostawy, darowizny, zamiany, itp., które prowadzą do utraty kontroli nad danym przedmiotem przez uprawnioną dotychczas osobę [16, 21].

W myśl postanowień przepisu art. 8 u.s.o.z., producent lub jego upoważniony przedstawiciel, który poddał wyrób lub proces jego wytwarzania ocenie zgodności z zasadniczymi wymaganiami i uzyskał potwierdzenie zgodności, wystawia deklarację zgodności i umieszcza na wyrobie oznakowanie zgodności. Zabrania się natomiast umieszczania na wyrobie, który nie spełnia takich wymagań albo nie poddano go właściwej procedurze, takiego oznakowania lub znaków podobnych, mogących wprowadzić w błąd użytkownika, konsumenta lub dystrybutora. Analogicznie niedozwolone jest wprowadzanie do obrotu lub oddawanie do użytku wyrobu bez wymaganego oznakowania. Mowa tutaj w szczególności o telekomunikacyjnych urządzeniach końcowych, przeznaczonych do dołączania do zakończeń sieci publicznej oraz nadawczych i nadawczo-odbiorczych urządzeń radiowych, które - po wystawieniu deklaracji zgodności - powinny być oznaczone (na urządzeniu lub tablicy znamionowej, opakowaniu, instrukcji obsługi, dokumencie gwarancyjnym) znakiem zgodności CE (§ 20 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 15 kwietnia 2004 r. w sprawie dokonywania oceny zgodności telekomunikacyjnych urządzeń końcowych przeznaczonych do dołączania do zakończeń sieci publicznej i urządzeń radiowych z zasadniczymi wymaganiami oraz ich oznakowania [12]).

Dodać należy, że mając na względzie potrzebę prowadzenia racjonalnej gospodarki widmem radiowym oraz ochronę zdrowia publicznego, ustawodawca poddał również odpowiedzialności karnoadministracyjnej

wprowadzanie do obrotu lub oddanie do użytku urządzenia radiowego bez wymaganego oznakowania znakiem ostrzegawczym (art. 209 ust. 1 pkt 11 P.t.). Przybiera ona postać kary pieniężnej nakładanej w drodze decyzji przez Prezesa UKE, w wysokości do 3% przychodu ukaranego podmiotu, osiągniętego w poprzednim roku kalendarzowym, przy uwzględnieniu ustawowych dyrektyw jej wymiaru, tj. zakresu naruszenia, dotychczasowej działalności karanego podmiotu oraz jego możliwości finansowych (art. 210 ust. 1 i 2 P.t.) [17].

Do wymagań dotyczących telekomunikacyjnych urządzeń końcowych i urządzeń radiowych, w tym w zakresie ekspozycji ich na targach, wystawach i pokazach, stosuje się przepisy ustawy o systemie oceny zgodności oraz ustawy o kompatybilności elektromagnetycznej, zaś odnośnie wymagań dotyczących tego typu urządzeń, przeznaczonych na potrzeby obronności i bezpieczeństwa państwa, stosuje się przepisy ustawy z dnia 17 listopada 2006 r. o systemie oceny zgodności wyrobów przeznaczonych na potrzeby obronności i bezpieczeństwa państwa (art. 152 i 152a P.t.) [10]. Powinny one spełniać tzw. wymagania zasadnicze w zakresie: ochrony zdrowia i bezpieczeństwa użytkownika, efektywnego wykorzystania zasobów częstotliwości lub zasobów orbitalnych w przypadku urządzeń radiowych, kompatybilności elektromagnetycznej (tj. warunków zachowania przez urządzenie, zdolności do zadowalającego działania w określonym środowisku elektromagnetycznym bez wprowadzania do niego niedopuszczalnych zaburzeń elektromagnetycznych), w zakresie wynikającym z ich przeznaczenia (art. 153 Pt., art. 1 u.k.e.).

Telekomunikacyjne urządzenia końcowe i urządzenia radiowe należeć mogą bowiem do dwóch klas urządzeń, podlegających niekiedy oznakowaniu znakiem ostrzegawczym (art. 154 P.t.). Te urządzenia, wobec których państwa członkowskie Unii Europejskiej nie stosują ograniczeń w zakresie wprowadzania ich do obrotu lub oddawania do użytku, należą do urządzeń klasy 1. Urządzenia radiowe, wobec których stosuje się ograniczenia w wymienionych powyżej przypadkach (z uwagi na ich pracę w zakresie tych częstotliwości, których wykorzystanie nie zostało zharmonizowane na terytorium wspomnianych państw) i uznaje się je za urządzenia klasy 2, przed wprowadzeniem do obrotu lub oddaniem do użytku powinny być oznakowane znakiem ostrzegawczym przez producenta lub jego upoważnionego przedstawiciela. Oznakowanie znakiem ostrzegawczym umieszczone powinno zostać w widocznym miejscu w sposób czytelny i trwały: na urządzeniu lub jego tablicy znamionowej, na opakowaniu urządzenia, w instrukcji obsługi urządzenia, w dokumencie gwarancyjnym dołączonym do urządzenia, a także w dokumentach zawierających informacje o przeznaczeniu danego urządzenia i ograniczeniach w jego użytkowaniu. (§ 1 ust. 1 rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 15 października 2004 r. w sprawie sposobu i wzoru oznakowania znakiem ostrzegawczym urządzeń radiowych stanowiących urządzenia klasy 2 [13]). Przedstawiona powyżej regulacja stanowi transpozycję przepisu art. 4 dyrektywy w sprawie urządzeń radiowych

i końcowych urządzeń telekomunikacyjnych oraz wzajemnego uznawania ich zgodności.

5. PODSUMOWANIE

Współczesnemu rozwojowi technologicznemu towarzyszy produkcja coraz to nowych wyrobów, których jakość i bezpieczeństwo używania, z uwagi na miejsce i warunki produkcji, pozostawia częstokroć wiele do życzenia, nie tylko narażając użytkownika, konsumenta lub dystrybutora na poniesienie szkody materialnej, ale niekiedy prowadząc do powstania zagrożenia dla środowiska naturalnego, prawidłowego funkcjonowania innych urządzeń, a w sytuacjach skrajnych – zdrowia i życia ludzkiego. Odnosi się to w znacznej mierze do urządzeń radiowych i telekomunikacyjnych, które są urządzeniami elektrycznymi bądź elektronicznymi, zaś poziom nasycenia nimi rynku, z uwagi na postępujące zastosowanie technologii teleinformatycznych w życiu codziennym i działalności gospodarczej, stale rośnie.

Ustawa o systemie oceny zgodności, ustawa o kompatybilności elektromagnetycznej, a w zakresie urządzeń radiowych i telekomunikacyjnych urządzeń końcowych – ustawa Prawo telekomunikacyjne, wyznaczają ramy prawne określające zasady organizacji i funkcjonowania systemu kontroli rynku wyrobów w Polsce. Tworzą tym samym bariery techniczne i prawne, uniemożliwiające wprowadzanie do obrotu i używania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej takich wyrobów, których wykorzystywanie zagrażałoby dobrom szczególnie istotnym społecznie. Ich egzystencja nie byłaby jednak możliwa bez poddania systemu kontroli rynku wyrobów ochronie prawnokarnej, wykroczeniowej i karnoadministracyjnej.

6. LITERATURA

- [1] Dyrektywa 89/336/EWG z dnia 3 maja 1989 r. w sprawie zbliżenia ustawodawstw Państw Członkowskich odnoszących się do kompatybilności elektromagnetycznej (Dz. Urz. WE L 139 z 23.05.1989; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 13, t. 9, str. 481).
- [2] Dyrektywa 98/37/WE z dnia 22 czerwca 1998 r. w sprawie zbliżenia ustawodawstw Państw Członkowskich odnoszących się do maszyn (Dz. Urz. WE L 207 z 23.07.1998; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 13, t. 20, str. 349).
- [3] Dyrektywa 1999/5/WE z dnia 9 marca 1999 r. w sprawie urządzeń radiowych i końcowych urządzeń telekomunikacyjnych oraz wzajemnego uznawania ich zgodności (Dz. Urz. WE L 91 z 07.04.1999; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 13, t. 23, str. 254).
- [4] Dyrektywa 2004/22/WE z dnia 31 marca 2004 r. w sprawie przyrządów pomiarowych (Dz. Urz. UE L 135 z 30.04.2004; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 13, t. 34, str. 149).
- [5] Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (Tekst jednolity DzU 2007, nr 109, poz. 756, ze zm.).
- [6] Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (DzU 1997, nr 88, poz. 553, ze zm.).
- [7] Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. - Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Tekst jednolity DzU 2008, nr 133, poz. 848, ze zm.).
- [8] Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. o systemie oceny zgodności (Tekst jednolity DzU 2004, nr 204, poz. 2087, ze zm.).
- [9] Ustawa z dnia 16 lipca 2004 r. - Prawo telekomunikacyjne (DzU 2004, nr 171, poz. 1800, ze zm.).
- [10] Ustawa z dnia 17 listopada 2006 r. o systemie oceny zgodności wyrobów przeznaczonych na potrzeby obronności i bezpieczeństwa państwa (DzU 2006, nr 235, poz. 1700).
- [11] Ustawa z dnia 13 kwietnia 2007 r. o kompatybilności elektromagnetycznej (DzU z 2007, nr 82, poz. 556).
- [12] Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 15 kwietnia 2004 r. w sprawie dokonywania oceny zgodności telekomunikacyjnych urządzeń końcowych przeznaczonych do dołączania do zakończeń sieci publicznej i urządzeń radiowych z zasadniczymi wymaganiami oraz ich oznakowania (DzU 2004, nr 73, poz. 659, ze zm.).
- [13] Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 15 października 2004 r. w sprawie sposobu i wzoru oznakowania znakiem ostrzegawczym urządzeń radiowych stanowiących urządzenia klasy 2 (DzU 2004, nr 232, poz. 2335).
- [14] Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie zasadniczych wymagań dla przyrządów pomiarowych (DzU 2007, nr 3, poz. 27).
- [15] Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 21 sierpnia 2007 r. w sprawie zasadniczych wymagań dla sprzętu elektrycznego (DzU 2007, nr 155, poz. 1089).
- [16] Budyn-Kulik M., Kozłowska-Kalisz P., Kulik M., Mozgawa M. (red.): Kodeks wykroczeń. Komentarz, Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., Warszawa 2009.
- [17] Czyżak M., Kilka uwag o administracyjnej karze pieniężnej na gruncie ustawy Prawo telekomunikacyjne z 2004 r., *Studia Prawnicze KUL* 2008, nr 2.
- [18] Kalitowski M., Sienkiewicz Z., Szumski J., Tyszkiewicz L., Wąsek A., Kodeks karny. Komentarz, T. II, Wydawnictwo Arche s.c, Gdańsk 2001.
- [19] Krasuski A., Prawo telekomunikacyjne. Komentarz, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2005.
- [20] Radecki W., Normatywne ujęcie wykroczenia, *Prokuratura i Prawo* 2003, nr 2.
- [21] Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 24 maja 2005 r., I KZP 13/05, Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Izba Karna i Wojskowa 2005, nr 6, poz. 50.

Dr Mariusz Czyżak
Urząd Komunikacji Elektronicznej

ul. M. Kasprzaka 18/20
01-211 Warszawa

tel.: 22 53 49 270
e-mail: m.czyzak@uke.gov.pl